

NOTA BREU

**Notes sobre plantes al·lòctones d'origen ornamental a la Costa Brava
(nord-est de la península ibèrica)****Notes on ornamental plants of alien origin in Costa Brava
(northeastern Iberian Peninsula)**

Pere Aymerich*

* C. Barcelona, 29. 08600 Berga. A/e: pere_aymerich@yahoo.es

Rebut: 26.03.2015. Acceptat: 11.05.2015. Publicat: 29.06.2015

Presentem dades sobre diverses espècies de flora al·lòctona, molt rares o fins ara no citades a Catalunya, que han estat trobades recentment a la franja litoral entre Blanes i Sant Feliu de Guíxols. Totes són plantes cultivades com a ornamentals que s'han escapat dels jardins i algunes ja han establert poblacions naturalitzades. Tres de les espècies són noves per a la flora de Catalunya.

***Aeonium arboreum* (L.) Webb & Berthel.**

Tossa de Mar, punta de Giverola, DG9620, 50 m, fissures de roca, 9-III-2015.

Espècie originària de les illes Canàries, molt cultivada com a ornamental i que tendeix a naturalitzar-se a les zones mediterrànies d'hiverns poc freds. Ha estat força citada com a al·lòctona al País Valencià (Guillot *et al.*, 2009a) i a les Balears (Moragues & Rita, 2005), però a Catalunya les dades publicades són ben poques, tot i que suposem que deu aparèixer més sovint. La primera citació és de Casasayas (1989), qui la va indicar com a subespontània a Blanes, i després ha estat citada de Cambrils (Sanz & Sobrino, 2002), el Montsià (Royo, 2006) i el Garraf (Guillot & Sáez, 2014). Aportem una nova dada sobre la presència casual d'aquesta espècie al litoral de la Selva, corresponent a 3-4 individus que creixien en un rocà de poques desenes de metres d'una casa.

***Agave fourcroydes* Lem.**

Tossa de Mar, l'Olla-cap d'es Pentiner, DG9620, 15-25 m, roquissars sota una casa, 9-III-2015,

Tàxon procedent de Mèxic, aparentment originat per domesticació d'*Agave angustifolia* Haw. i que es reproduïx bàsicament de forma asexual (Gentry, 1982; Colunga-Garciamarín *et al.*, 1999). Es cultiva sovint al litoral mediterrani i en alguns llocs es presenta més o menys naturalitzat (Aedo, 2013). Ha estat força citat al País Valencià (Guillot *et al.*, 2009b), però a Catalunya només en coneixem la referència d'una petita població naturalitzada a la costa del Garraf (Sáez & Guillot, 2014). A la localitat de Tossa de Mar hi vam ob-

servar dos individus florits (i amb bulbils) i una roseta immadura, en un penya-segat marítim sota una casa, però la zona és de prospecció difícil i el nombre d'individus existents podria ser més alt.

***Asparagus asparagoides* (L.) Druce**

Blanes, cap a s'Agüia, DG8414, 50 m, erm pròxim a jardins, 9-III-2015.

Planta originària de Sud-àfrica, que es presenta com a al·lòctona invasora a Austràlia i Nova Zelanda i que té una presència més limitada a la regió mediterrània occidental, Macaronèsia, Califòrnia i algunes zones tropicals d'Amèrica i Àfrica (Morin *et al.*, 2005; EPPO, 2015). Ha estat indicada de diverses localitats càlides de la península Ibèrica (Pedrol, 2013), entre les quals l'illa d'Eivissa (Vericad *et al.*, 2003; Robledo & Castillo, 2013) i un parell d'indrets del País Valencià (Laguna *et al.*, 2014). A Catalunya només ha estat assenyalada, amb poc detall i sobre la base de fotografies publicades a internet, d'ambients suburbans i semienjardinats de la serra de Collserola a Barcelona, on no és clar que la planta sigui realment escapada o bé una resta de cultiu (Robledo & Carrillo, 2013). A Blanes hi hem vist 2 individus clarament espontanis, creixent entre vegetació natural, bé que en un lloc pròxim a jardins i ruderalitzat.

***Delosperma ecklonis* (Salm-Dyck) Schwantes**

Blanes, entre es Ginestar i s'Aguilera, DG8414, 5-30 m, vessant rocós sobre el mar, en penya-segats i també al sotabosc d'una pineda, 9-III-2015 (Fig. 1).

Referim, amb una certa cautela, a aquesta espècie una aizoàcia observada en aquesta localitat de la Selva. La identificació de plantes del gènere *Delosperma* resulta especialment complexa, perquè està constituït per desenes d'espècies –algunes de les quals insuficientment conegudes– i a més existeixen cultivars derivats del seu ús en jardineria com a ornamentals. Els caràcters de les plantes trobades a Blanes



Figura 1. *Delosperma ecklonis*.

(tiges pubescents, fulles carnosos trígones i pubescents de fins a 28×9 mm, flors c. 15 mm de diàmetre) coincideixen amb els de *D. ecklonis* exposats a Hartmann (2001) i s'aparten dels d'altres espècies del gènere, amb l'excepció del color de les flors, que segons aquesta obra haurien de ser blanques i en les nostres va des del blanc (la major part) fins a un rosa viu (poques), passant per un rosa blanquinós; suposem que la variabilitat en el color pot ser deguda a l'origen cultivat d'aquestes plantes. En aquest sentit, consultant documentació de jardineria hem vist imatges de plantes de flor rosa que són anomenades *D. ecklonis*, però per la mida de les flors no sembla clar que realment corresponguin a aquest tàxon. *D. ecklonis* és originari de la part oriental de Sud-àfrica i és cultivat a Europa des de la primera meitat del segle XIX. A la localitat que aportem està plenament naturalitzat i és abundant. No coneixem referències sobre espècies de *Delosperma* que hagin establert poblacions naturalitzades a Europa o a la Mediterrània, però sí que s'ha indicat *D. cooperi* (Hook f.) L. Bolus –l'espècie que més sovint es fa servir en jardineria– com a al·lòctona casual a Itàlia (Lazzaro *et al.*, 2014) i amb estatus poc clar a França i a Croàcia (DAISIE, 2015), i *D. nubigenum* (Schlechter) L. Bolus també com a casual a Anglaterra (Mundell, 2006). En altres regions, *D. brunthaleri* (A. Berger) Schwanthes s'ha assenyalat com a invasora incipient a les illes Canàries (Sanz *et al.*, 2005), i a Califòrnia està ben naturalitzat *D. litorale* (Kensit) L. Bolus (Bleck, 2004).

Hedera hibernica (G. Kirchn.) Carrière

Blanes, torrent de Santa Cristina, DG8414, 20-30 m, fondal de torrent vora el mar, 1-III-2015,

Heura de distribució atlàntica usada en jardineria i que a Catalunya probablement s'escapa amb freqüència, tot i que sovint és inadvertida i està poc documentada a la literatura botànica. Fins ara ha estat indicada de zones suburbanes de l'àrea metropolitana de Barcelona, del litoral meridional i de la vall del Llobregat (Pyke, 2008; Aymerich, 2013; Aymerich & Sáez, 2015). Afegim una localitat de la zona litoral septentrional, on convivia amb l'autòctona *H. helix* L.

Opuntia engelmannii (Salm-Dyck) subsp. *lindheimeri* (Engelm.) U. Guzmán & Mandujano

Blanes, cap a s'Agüia, DG8414, 50 m, sotabosc d'una pineda pròxima a jardins, 9-III-2015; Tossa de Mar, entre les cales Giverola i Salionç, DG9621, 90 m, talús de carretera, 9-III-2015.

Aquesta cactàcia originària del sud dels Estats Units és, segons la nostra experiència, una de les *Opuntia* més esteses a Catalunya com a escapada de cultiu, bé que generalment està representada per pocs individus. Tot i això, està molt mal documentada en la literatura botànica, ja que només en coneixem les citacions de Sanz *et al.* (2006) a Cambrils i de Mallol & Maynés (2008) en dues localitats del Baix Empordà. Aquestes tres citacions es refereixen a la var. *linguiformis* (Griffiths) B.D. Parfitt & Pinkava, una forma de cultiu molt característica pels seus cladodis allargassats. Aportem dues noves localitats, també d'aquesta varietat i relativament pròximes a les del Baix Empordà. A Blanes hi vam observar dos individus i a Tossa només un.

Opuntia tomentosa Salm-Dyck

Blanes, entre es Ginestar i s'Aguilera, DG8414, 20-30 m, sotabosc d'una pineda, en un vessant rocós sobre el mar, 9-III-2015.

Cactàcia originària de Mèxic i d'aspecte general similar a la comuna *O. ficus-indica* (L.) Mill., de la qual es distingeix fàcilment per la fina pubescència dels cladodis. Fora de la seva àrea d'origen, ha esdevingut invasora a Austràlia (<http://weeds.org.au/>) i a les illes Canàries (Sanz *et al.*, 2005). A la Mediterrània ha estat assenyalada molt rarament com a al·lòctona, casual o naturalitzada, a Andalusia (Sánchez, 2013), País Valencià (Guillot & van der Meer, 2006; Guillot, 2013), Provença (Tison *et al.*, 2014) i Ligúria (Celesti-Grappow *et al.*, 2010). La nova localitat de Blanes representa, d'acord amb la informació consultada, la primera citació per a Catalunya. Es refereix també a una presència casual, almenys per ara, ja que només hi vam observar 6 individus de mida petita, juvenils.

Opuntia stricta (Haw.) Haw.

Blanes, entre s'Agüia i es Ginestar, DG8414, 20-50 m, sotabosc d'una pineda ruderalitzada, 9-III-2015; Sant Feliu de Guíxols, les Penyes, 0124, 90 m, matollars pròxims a cases, en una zona en què proliferen *Opuntia ficus-indica* (L.) Mill. i *Agave americana* L., 9-III-2015.

Espècie procedent del sud dels Estats Units, que a Catalunya és abundant i ben coneguda a l'Alt Empordà (sectors del cap de Creus i l'Albera marítima), on té comportament invasor (Gimeno & Vilà, 2002). Fora d'aquesta àrea només sabem que hagi estat citada de forma molt puntual i escassa al Baix Camp (Sanz *et al.*, 2004). Amb les dues noves citacions ampliem la seva àrea al territori catalanídic septentrional, on per ara només sembla una planta al·lòctona en fase de naturalització incipient. A Sant Feliu de Guíxols només vam

observar 4 individus, tots adults. A Blanes vam veure un sol adult, però també unes poques desenes d'individus juvenils escampats per una superfície de 0,5 ha.

Senecio pseudolongifolius Sch. Bip ex J. Calvo

Tossa de Mar, punta de Giverola, DG9620, 55 m, màquia en terreny rocós i prop d'una casa, 9-III-2015.

Aquesta asteràcia arbustiva procedent d'Àfrica del Sud es cultiva no rarament als jardins mediterranis, però ha estat molt poc citada com a escapada o naturalitzada. Només en coneixem la referència catalana de Franquesa (1995), com a naturalitzada a la punta Falconera de Roses, que també va ser recollida a la síntesi de flora al·lòctona de Casasayas (1989). Cal precisar que aquestes citacions es van fer amb el nom de *Senecio lineatus* (L. f.) DC., que realment correspon a una altra planta sud-africana i ha estat mal aplicat en jardineria; a Àfrica del sud aquestes plantes de jardineria s'havien anomenat *S. linifolius* L., un nom confús que també ha estat utilitzat a la Mediterrània per a designar l'espècie autòctona *S. malacitanus* Huter, motiu pel qual recentment s'ha proposat com a alternativa *S. pseudolongifolius* (Calvo, 2013). Amb aquesta nota aportem una nova localitat al litoral català per a *S. pseudolongifolius*, en la qual ha establert una petita població naturalitzada. Hi hem comptat 25 individus, sobretot de mida gran i ja relativament vells, però també plantes juvenils.

Solanum mauritianum Scop.

Blanes-Lloret de Mar, torrent de Santa Cristina, DG8414, 20 m, fondal de torrent vora el mar, 1-III-2015 (Fig. 2).

Espècie originària d'Amèrica del Sud que s'ha naturalitzat en moltes regions de clima tropical o subtropical d'altres continents, en algunes de les quals manifesta un comportament invasor (CABI, 2015). És una planta llenyosa, de port arbustiu o arbori baix, pubescent, amb grans fulles ovato-el·líptiques de fins a 35 cm i d'apex acuminat, i de flors violàcies agrupades en inflorescències corimbiformes de fins a 15 cm de diàmetre. Les primeres dades de naturalització a Europa són de Portugal, a l'entorn del Jardí Botànic de Coimbra (Domingues de Almeida, 2000; Sobrino & Sanz, 2011). Més endavant, la seva aparició puntual i en nombre molt escàs ha estat assenyalada també a Ligúria (Turi *et al.*, 2010) i a Còrsega (Tison, 2014). La dada que aportem aquí de la costa de la Selva s'afegeix a aquestes dues de la Mediterrània occidental i és la primera per a Catalunya. Al torrent de Santa Cristina, *S. mauritianum* ha establert una petita població naturalitzada de 30-40 individus, de totes les mides, des d'arbrets de 3-4 m fins a plantes joves de menys d'1 m.

Yucca gigantea Lem.

Lloret de Mar, la Vinya Blanca, DG8415, 90 m, talús d'una pista forestal en què es van fer abocaments, 1-III-2015.

Agavàcia originària d'Amèrica central, que a Catalunya sovint és cultivada als jardins, però que a diferència d'altres



Figura 2. *Solanum mauritianum*.

espècies del gènere (sobretot *Y. gloriosa* L. i, en menor mesura, *Y. aloifolia* L.) sembla que se n'escapa molt rarament. Només recentment (López-Pujol & Guillot, 2014) ha estat indicada com a planta al·lòctona casual, en tres localitats litorals al sud del Llobregat, mentre que és més habitual trobar-la al País Valencià (Guillot *et al.*, 2013). A Lloret de Mar hem vist un únic exemplar de grans dimensions, que creix al talús d'una pista forestal, al marge d'una pineda; cal suposar que s'ha establert en aquest lloc a causa de l'arrelament de restes de jardineria abocades al talús, que és el mecanisme més habitual de naturalització de les *Yucca*.

Bibliografia

- AEDO, C. 2013. *Agave* L. P. 493-498. In: Rico, E.; Crespo, M.B.; Quintanar, A.; Herrero, A.; Aedo, C.(eds.). Flora iberica. Vol. XX: Liliaceae-Agavaceae. Real Jardín Botánico, CSIC. Madrid. Espanya. 651 p.
- AYMERICH, P. 2013. Plantas al·lòctones de origen ornamental en la cuenca alta del riu Llobregat (Cataluña, noreste de la Península Ibérica). *Bouteloua*, 16: 52-9.
- AYMERICH, P. & SÁEZ, L. 2015. Comentaris i precisions previs a la *Checklist* de la flora de Catalunya (nord-est de la península Ibérica). *Orsis*, 29: 1-68.
- BLECK, J. E. 2004. *Delosperma* N.E. Brown. Flora of North America North of Mexico. Flora of North America Association. Disponible en: <http://www.eFloras.org/> [Data de consulta: març 2015].
- CABI. 2015. Invasive species Compendium: *Solanum mauritianum*. Diponible en: <http://www.cabi.org/> [Data de consulta: març 2015].
- CALVO, J. 2013. *Senecio pseudolongifolius* a new name for the missapplied *S. linifolius*. *Bothalia*, 43 (2): 227-229.
- CASASAYAS, T. 1989. *La flora al·lòctona de Catalunya*. Tesi doctoral. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona. 880 p.
- CELESTI-GRAPPOW, L., PRETTO, F., CARLI, E. & BLASI, C. 2010. *Flora vascolare alloctona e invasiva delle regione d'Italia*. Casa Editrice Università La Sapienza. Roma. 207 p.
- COLUNGA-GARCÍAMARÍN, P., COELLO, J., EGUIARTE, L. E. & PINERO, D. 1999. Isozymatic variation and phylogenetic relationships between henequen (*Agave fourcroydes*) and its wild ancestor *A. angustifolia* (Agavaceae). *American Journal of Botany*, 86 (1): 115-123.

NOTA BREU

- DAISIE 2015. European Invasive Alien Species Gateway: *Delosperma cooperi*. Disponible en: <http://www.europe-aliens.org/> [Data de consulta: març 2015].
- DOMINGUES DE ALMEIDA, J. 2000. *Solanum mauritianum* Scop. naturalized in Portugal. *Anales del Jardín Botánico de Madrid*, 57 (2): 422.
- EPPO. 2015 *Asparagus asparagoides*. European and Mediterranean Plant Protection Organization. Disponible en: https://www.eppo.int/INVASIVE_PLANTS/observation_list/ [Data de consulta: març 2015].
- GENTRY, H. S. 1982. *Agaves of Continental North America*. University of Arizona Press. Tucson. 670 p.
- GUILLOT, D. 2013. Nuevas citas de cactáceas para la flora alóctona valenciana. *BV News Publicaciones científicas*, 2: 57-62.
- GUILLOT, D. & VAN DER MEER, P. 2006. *Opuntia tomentosa* Salm-Dyck, un nuevo taxón invasor en la Península Ibérica. *LAGascalía*, 26: 177-179.
- GUILLOT, D., LAGUNA, E. & ROSSELLÓ, J. A. 2009a. *La familia Crassulaceae en la flora alóctona valenciana*. Monografías de la revista *Bouteloua*, 4. Jolube Editor. Jaca. 104 p.
- GUILLOT, D., VAN DER MEER, P., LAGUNA, E. & ROSSELLÓ, J. A. 2009b. *El género Agave L. en la flora alóctona valenciana*. Monografías de la revista *Bouteloua*, 3. Jolube Editor. Jaca. 92 p.
- GUILLOT, D., LAGUNA, E., ROSSELLÓ, J. A. & VAN DER MEER, P. 2013. El género *Yucca* L. en la flora alóctona valenciana. *Bouteloua*, 14: 124-149.
- GUILLOT, D. & SÁEZ, L. 2014. Nuevas citas de Crasuláceas alóctonas en la costa mediterránea peninsular. *Bouteloua*, 19: 33-49.
- FRANQUESA, T. 1995. *El paisatge vegetal de la península del cap de Creus*. Institut d'Estudis Catalans. Secció de Ciències Biològiques. Barcelona. 631 p.
- HARTMANN, H. E. K. 2001 *Illustrated handbook of succulent plants. Aizoaceae* A-E. Springer. Heidelberg. 285 p.
- LAGUNA, E., FERRER, P. P., GUILLOT, D. & ROSSELLÓ, R. 2014. Sobre algunas especies capenses asilvestradas en tierras valencianas III. *Bouteloua*, 18: 106-115.
- LAZZARO, L., FERRETTI, G., GIILIANI, C. & FOGGI, B. 2014. A checklist of the alien flora of the Tuscan Archipelago (Italy). *Webbia*, 69 (1): 157-176.
- LÓPEZ-PUJOL, J. & GUILLOT, D. 2014. *Yucca recurvifolia* Lem., primeras citas en Cataluña, y área potencial de naturalización en la Península Ibérica e Islas Baleares. *Bouteloua*, 19: 212-220.
- MALLOL, A. & MAYNÉS, J. 2008. Nous xenòfits al Baix Empordà (Catalunya). *Acta Botanica Barcinonensia*, 51: 59-78.
- MORAGUES, E. & RITA, J. 2005. *Els vegetals introduïts a les illes Balears*. Documents Tècnics de Conservació, II, 11. Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears. 126 p.
- MORIN, L., BATCHELOR, K. & SCOTT, J. K. 2006. *The biology of Australian weeds 44. Asparagus asparagoides (L.) Druce*. Plant Protection Quarterly, vol. 21(2). Disponible en: <http://www.weeds.org.au/> [Data de consulta: març 2015].
- MUNDELL, T. 2006. Some interesting alien plants in v.c. 12. *BSBI News*, 101: 42-43.
- PEDROL, J. 2013. *Asparagus* L. P. 111-120. In: Rico, E.; Crespo, M. B.; Quintanar, A.; Herrero, A.; Aedo, C.(eds.). *Flora iberica*. Vol. XX: Liliaceae-Agavaceae. Real Jardín Botánico, CSIC. Madrid. Espanya. 651 p.
- PYKE, S. (2008) Contribució al coneixement de la flora alòctona catalana. *Collectanea Botanica (Barcelona)*, 27: 95-104.
- ROBLEDO, A. & CARRILLO, J. 2013. Primeras localidades de *Asparagus asparagoides* (L.) Druce en el sureste de la Península Ibérica. *BV News Publicaciones científicas*, 2: 64-71.
- ROYO, F. 2006. *Flora i vegetació de les planes i serres litorals compreses entre el riu Ebro i la serra d'Irta*. Tesis doctoral. Universitat de Barcelona. 717 p.
- SÁEZ, L. & GUILLOT, D. 2014. Algunas citas nuevas de plantas suculentas en Cataluña. *Bouteloua*, 17: 7-15.
- SÁEZ, L., D. GUILLOT, D. & VAN DER MEER, P. 2014. Nuevas citas de Agaváceas (géneros *Agave* L. y *Yucca* L.) en la costa oriental de la Península Ibérica. *Bouteloua*, 18: 131-140.
- SÁNCHEZ GULLÓN, E. 2013. Flora alóctona ornamental naturalizada en la provincia de Huelva (Andalucía Occidental, España). II. *Bouteloua*, 15: 45-61.
- SANZ, M. & SOBRINO, E. 2002. *Plantes vasculares del quadrat UTM 31T CF34, Cambrils*. ORCA: *Catàlegs florístics locals*, 13. Secció Ciències Biològiques. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.
- SANZ, M., DANA, E. D. & SOBRINO, E. 2004. Sobre la presencia de cactáceas naturalizadas en la costa meridional de Cataluña. *Anales del Jardín Botánico de Madrid*, 61 (1): 27-33.
- SANZ, M., DANA, E. D. & SOBRINO, E. 2005. Aproximación al listado de plantas vasculares alóctonas invasoras reales y potenciales en las islas Canarias. *Lazaroo*, 26: 55-66.
- SANZ, M., DANA, E. D. & SOBRINO, E. 2006. Further naturalised Cactaceae in northeastern Iberian Peninsula. *Anales del Jardín Botánico de Madrid*, 63 (1): 7-11.
- SOBRINO, E. & SANZ, M. 2011. *Solanum* L. P. 166-195. In: Talavera, S.; Andrés, C.; Arista, M.; Fernández Piedra, M. P.; Gallego, M. J.; Ortiz, P. L.; Romero, C.; Salgueiro, F. J.; Silvestre, S. & Quintanar, A. (eds.). *Flora iberica*. Vol. XI: Gentianaceae-Boraginaceae. Real Jardín Botánico, CSIC. Madrid. Espanya. 672 p.
- TISON, J. M. 2014. First report of *Solanum mauritianum* in France. *EPPO Reporting Service*, 8: art. numb. 2014/154. Disponible en: <https://gd.eppo.int/reporting/> [Data de consulta: març 2015].
- TISON, J. M., JAUNZEIN, P. & MICHAUD, H. 2014 *Flore de la France méditerranéenne continentale*. Naturalia Publications. Turriers. 2078 p.
- TURI, A., PECCENINI, S. & CALBI, M. 2010. Notulae alla flora esotica d'Italia 3. Notula 45: *Solanum mauritianum* Scop. *Informatore Botanico Italiano*, 42 (2): 533-534.
- VERICAD, M., STAFFORINI, M. & TORRES, N. 1996. Notes florístiques de les Illes Balears (XVII). *Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears*, 46: 145-151.